

Sándor Szilárd lírai gondolatai

Június elején a Marosvásárhely-Kövesdombi Unitárius Egyházközség templomában ünnepi istentisztelet keretében mutatta be Sándor Szilárd verseskötetét Kecskés Csaba esperes és Sándor Éva magyartanár.

Nem ritka, hogy lelkészein nemcsak a szószékről elmondott prédikációk által, hanem a líra hangjain is próbálják megérinteni lelkünket. Így tesz Sándor Szilárd unitárius lelkész is. A lelkészi hivatással járó meditáció szüneteiben vagy éppen ezek hatására lelkében megfogalmazódott gondolatait papírra veti. Gyűlnek, gyűlnek a lírai sorok, egymásba kapcsolódnak, egymást erősítik, egymást magyarázzák, méltatlankodnak, hogy szerzőjük az asztalfiókba rejti őket. És ekkor születik meg az elhatározás, a legsikeresebbek álljanak csatasorba, legyen kötet belőlük. Sándor Szilárd a megjelenés időpontját sem bízza a véletlenre. 2018 az unitárius egyháztörténetben a tordai országgyűlés 450. évfordulója, jubileumi év, és ilyenkor a talentumokkal rendelkezők igyekeznek maradandó érdekeket létrehozni. A kézbesimuló verseskötet címe: *Végül kisimul minden ránc*, amelynek közel 120 oldalát a szerző édesapja, székelyszentistváni Sándor János faragó grafikái díszítik. A fehér kötetborító a tisztaság, mulandóság jelképe, egy női alak fényforrást tartó sziluettje köszön vissza róla. És valóban a mulandóság, a túlvilági lét örökkévalósága a kötet első részének témája. Néhai lelkészek és istenfélő emberek korporsója mellett megfogalmazódott, emlékükre írt sorokat tartalmaz. A kötet ajánlással engedi útjára a szerző: „Ezt a verseskötetet évfolyamtársam, néhai Kiss László tordai unitárius lelkész emlékének dedikálom a tordai országgyűlés 450 éves évfordulóján.” És e sorok olvastán bennem is megszólal az emlékezetes hangja, hiszen Kiss Lászlót személyesen ismertem, közös szülővárosunkból, Dicsőszentmártonból, és ma is elevenen él bennem az a döbbenet, amivel tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halála hírére fogadtam. Kis László szűkebb pátriájának példaképe lett, anyanyelvünk, a magyar oktatás megmaradásáért küzdő szószóló jelképe és mártírja. N. Szász Lajos, Kiss Károly unitárius lelkész, Kiss Hajnal tanár, dr. Szabó Árpád püspök, dr. Kisgyörgy Árpád főgondnok, Kolcsár Sándor esperes, Bálint Ferenc unitárius lelkész a további címzettek, a névsor korántsem teljes.

A következő részben az egyházi ünnepekről írt lírai gondolatsorok olvashatók, valamint a Szentírásból merített alapigéhez írt gondolatok versbe öntve. Az egyes prédikációk kidolgozása során a lelkészből felsejlik az író ember, és mielőtt szabványos keretek között folytatódna az adott igeveres hatására megfogalmazódott gondolatok, verset is ihletnek. A kötetben helyet kapnak az előbbieken felsorolt rendszerezésből „kilógó” versek is. Ezekben életérzéseket, vágyakat, fohászokat fogalmaz meg a szerző (*Valaki mindig megtalál, Ima az imáért, Ködös könnyek, Gedeon és Midján, A gazda, a hamis sáfár és a tanítvány, álomlétra, past-perszonális hisztéria*). A két utóbbi vers címét szándékosan írja kisbetűkkel, mely tény arra enged következtetni, hogy olyan témák, amelyek gyakorta foglalkoztatják. Nem ír világmegváltó frázisokat, bonyolult szó szerkezetekkel sem akar elkápráztatni bennünket Sándor Szilárd. Úgy szól, mint lelkész, és mint hozzánk hasonló, esendő ember, aki sorsát és életútját Isten gondviselő jóságára és irgalmasságára bízza. Ezek fényében olvassuk kötetét.

A népfőiskolák szerepe az osztrák felnőttképzésben

Az osztrák felnőttképzés felépítése a szervezetek tükrében

A felnőttképzési szervezetek országsszerte több évtizedes vagy – akárcsak a népfőiskolák – akár száz éves munkásságra tekintetnek vissza. Ezek a szervezetek különböző képzési formát fejlesztettek ki, és számtalan különböző célcsoportra összpontosítanak.

Az Országos Továbbképzési Hálózat (Country Network Weiterbildung) felelőse tartományi hivatalok felnőttoktatási egységeinek az összefogásáért. A felnőttképző intézmények egy konferencián találkoznak, melyet KEBÖ-nek hívnak. A továbbiakban nemcsak a bemutatott oktatási szervezetek vesznek rajta részt, hanem más partnerek is, akikkel együttműködve a felnőttoktatás megvalósul. Az egyetemek és a kulturális létesítmények mellett helyet kapnak a hatóságok és a magán szolgáltatói szervek is.

Az Osztrák Felnőttképzési Konferencia (KEBÖ)¹ a felnőttképző szervezetek önkéntes egyesüléséből először 1972-ben került megrendezésre. Ennek a független fórumnak az a célja, hogy találkoztat biztosítson az osztrák felnőttképzési szervezetek számára. A konferencia elve szerint: a szervezetek önállóságának megtartása éppen annyira számít közös érdeknek, mint a közös célok és projektek megvalósítására törekvő munka. A következőkben felsorolom, és röviden bemutatom a KEBÖ konferenciák felnőttképzési intézményeit:

1. Az általános felnőttképzésért öt szervezet felel. Az Osztrák Képzési Munkálatok Körét (RÖBW) 1955-ben alapították három felnőttképzési szervezet egyesülésével. A Kör 1960 óta egy Felnőttképzési Intézettel rendelkezik Salzburgban, amihez szakkönyvtár is tartozik. A szervezet elsősorban a szülők képzésére, és a többgenerációs családok együttélési problémáira összpontosít. Ezenkívül szociális képzéseket is folytat munkahelyi és társadalmi közösségek nehézségeivel kapcsolatban. Ugyanakkor a lokális népkultúra megőrzése is célzottan az intézmény feladatkörének a része.

2. Az Osztrák Könyvtári Szövetséget (BVÖ) azért kell megemlítenem, mert ez az ernyőszerkezete minden osztrák közkönyvtárnak illetve archívumnak, levéltárnak. Az országban megvalósuló általános képzést azzal támogatja, hogy szakmailag illetve anyagiilag segíti a könyvtárakat, ugyanakkor fejleszti, valamint biztosítja a könyvtári hálózatot.

3. Az Osztrák Népfőiskolai Szövetség (VÖV) a gyűjtőszervezete az osztrák népfőiskoláknak. Az irányítása alá tartozó népfőiskolák hosszú kurzusokat, de egyszeri előadásokat is szerveznek különböző tudományágak és témátípusok színes választékából. Egyszerre szerveznek praktikus, a mindennapi élethez hasznos képzéseket, valamint szakmai, illetve munkaerőpiaci képzéseket. A portfóliójukhoz tartozik a „második esély” tá-

¹ Lásd részletesen: Christian H. Stifter (2002): *Über die Institutionen der Österreichischen Erwachsenenbildung/ Weiterbildung und ihre gesetzliche Grundlage.*

mogatása is. A legváltozatosabb képzési módszereket valósítják meg színházlátogatások, kiállítások, tanulmányutak szervezésével. A legszembetűnőbb jellemzőjük az erős regionális és lokális jelenlét.

4. A negyedik általános felnőttképzést folytató szervezet az Osztrák Oktatási és Képzési Szövetség (VÖSB) legfontosabb feladata a tagjaik technikai, pedagógiai valamint didaktikai felkészítése az oktatásra. A Szövetség a képzési helyek „tető” szervezete, mivel az oktatók és előadók tovább- illetve kiképzésével foglalkozik.

5. Az utolsó általános felnőttoktatást végző szervezet az egyház erős jelenlétét mutatja Ausztriában. A Katolikus Felnőttképzés Intézet (IKEB) már 1980 óta állami elismertséggel bíró felnőttképzést valósít meg országszerte. Az intézet úgy tartja magát számon, mint a katolikus felnőttképző szervezetek egyesülését. Legfontosabb feladatának tekinti, hogy olyan felnőttképzést biztosítson, ami megalapozza az állam és az egyház kedvező együttműködését.

Az előző szervezetektől el kell különítenünk azokat, melyek a munkaerőpiaci képzésekért felelnek. Ezek az intézmények a képzési piacot figyelve több nyereséget termelnek, lévén a képzésükhöz erősebb gazdasági érdek fűződik, mint az általános képzésekéhez.

Elsőként a Szakmatámogatási Intézetet (BFI) mutatom be, ami egy közösségi érdekeket szolgáló egyesület, mely a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, valamint a Dolgozói Kamara támogatásával jött létre. Az intézmény legfontosabb feladatának a munkaerőpiaci mobilitás biztosítását, a munkavállalók át- és továbbképzését tekinti. Az intézmény önálló képzést is megvalósít, iskolát, akadémiát tart fenn, és szakmai gyakorlati helyeket biztosít a kereskedelem és az üzleti világban érvényesülni vágyók számára.

A következő munkaerőpiaci képzés szempontjából fontos szervezet a Vidéki Továbbképző Intézet (LFI), ami egy tartományi bizottság vezetésével működő egyesület, mely a Vidéki Gazdálkodási Kamara erős támogatását élvezi. Elsősorban szakmai képzésekért felel, és a közvetít a munkaerőpiac és a polgárság között. Ugyanakkor társadalmi, szociális képzési területeken is megjelenik, mint családi, személyes és szabadidős tevékenységek szervezője.

Az osztrák Közgazdasági Társaság (ÖVG) is a munkaerőpiaci képzésekre koncentrál. Egyesülete magát politikailag függetlennek tarja, és társadalmi hasznosságra törekszik azáltal, hogy közösségi igényeket elégít ki. Önálló és autonóm egyesülete mindenkor a munkavállalók érdekeit képviseli. A szervezet komoly oktatási médiumot és anyagcsomagot ad ki, és állást foglal gazdasági, szociális és oktatáspolitikai kérdésekben.

A Közgazdasági Kamara Gazdaságtámogató Intézetét (WIFI) mint a népfőiskolák egyik erőteljes konkurenciája jelenik meg a képzési piacon. A Kereskedelmi Kamara törvényben lefektetett támogatását élvezi. A szakmai továbbképzések minőségi megvalósításáért és a vállalkozók felkészítéséért dolgozik. A kurzus kínálata és mindenkor képzési portfóliója is ehhez igazodik.

Összefoglalásként megállapítható, hogy Ausztriában láthatóan elkülönül az általános és a munkaerőpiaci felnőttképzés² (Süfter, 2002). Érdekessége ennek a struktúrának az,

² Durkó Mátyás felosztása szerint a felnőttképzést célja szerint el lehet különíteni több csoportra. Az általános felnőttképzés tartalma az általános műveltség növelése, ez a képzési forma az alapismeretek és készségek elsajátítására törekszik. Míg a munkaerőpiaci (vagy szakirányú) képzés célja a szakmai tudás, kompetenciák megszerzése, a munkaerőpiacon való helytállás képzéssel való növelése.

hogy mindkét típusú intézményrendszer erős, piacképes a felnőttképzés területén. A felnőttképzési rendszer szerkezete nem mindig elkülönülő, heterogén elemekből áll, mivel az intézmények többsége szoros kapcsolatban áll egymással.³

Az intézmények irányítása a törvények, rendelkezéseknek megfelelően történik. Számptalan intézmény működése egyenesen törvényben foglalt. Ezért az osztrák felnőttképzési rendszer jellemezéséhez érdemes megvizsgálni a felnőttképzés jogi szabályozását is.

Rövid áttekintő az osztrák felnőttképzés jogi szabályozásáról

A felnőttképzés Ausztriában sokféle módon szerveződik. Állami szinten a Szövetségi Oktatási Minisztérium felelős a képzésekért. De más minisztériumok tevékenységében is szerepet kap a felnőttoktatás. A felnőttképzés szempontjából a legfontosabb minisztériumok az Oktatási és Kulturális Minisztérium, Felnőttképzési Minisztérium. További illetékes minisztériumok: Társadalmi és Fogyasztóvédelmi Minisztérium; Erő- és Mezőgazdasági Minisztérium, Környezet és Vízgazdálkodási Minisztérium; Gazdasági és Munkaügyi Minisztérium; Egészségügyi Minisztérium, Család és Ifjúsági Minisztérium. Az ezek által a minisztériumok által kiadott törvények, és szabályok határozzák meg az osztrák felnőttképzés rendszerét. A felnőttkori tanulás és tanítás oktatáspolitikai és szervezeti struktúrája számos különböző jogi alapon fekszik.

A legfontosabb az 1973-as törvény a felnőttképzés és könyvtári hálózat támogatásáról,⁴ melyben az Osztrák Szövetségi Köztársaság a felnőttképzési és könyvtári szolgáltatások pénzügyi támogatását biztosítja, ugyanakkor tisztázza a felnőttképzés szerepét és jelentőségét. Az egyesületek és intézmények állami finanszírozásáról szóló törvényt 1990-ben és 2003-ban módosították.⁵

A fejlesztésre érdemes célok a törvény szerint: ismeretek és képességek elsajátítása, képesség és hajlandóság felelős döntések meghozására, intézkedések végrehajtására, valamint személyiségfejlesztés. A törvény szerint támogatandóak a következő feladategységek is a felnőttoktatás illetve képzés területén: politikai, szociális és gazdasági képzések, szakmai továbbképzés, ismeretek közvetítése a tudományok között, a képzés, mint segítség az életminőség jobbításában, vallási és állampolgári nevelés, zenei képzések, felzárkózás folytatása és kiterjesztése az iskolai oktatásra, könyvtárak kezelése, könyvtárosok és felnőttképzők képzése, képzési információk és képzési tanácsok adása, valamint képzésreklámok támogatása, publikációk a felnőttoktatás terén és nyilvános könyvtári rendszer létrehozása, olyan tudományos intézmények kialakítása és fenntartása, melyek a felnőttek magatartását kutatják.

Fontosnak tartom az osztrák iskolarendszerre vonatkozó törvényt is.⁶ Ez a törvény felnőttoktatási szempontból érdekes, mivel jogilag lefekteti az iskolarendszerű felnőttoktatás alapjait, lehetőségét. 1998 óta nem csak az érettségi a bemeneti követelmény, hanem megfelelő szakmai vizsga is kell a továbbtanuláshoz.

³ Lásd 1. sz. melléklet: Az osztrák felnőttképzés intézmény hálózata

⁴ Bundesgesetz BGBl. Nr. 171/1973 über die Förderung der Erwachsenenbildung und des Volksbüchereiwesens aus Bundesmitteln vom 21. März 1973.

⁵ Lásd: http://erwachsenenbildung.at/themen/eb_in_oesterreich/gesetze/foerderungsgesetz.php

⁶ Schulorganisationsgesetz BGBl.Nr. 242/1962 zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. 77/2001

A felnőttképzés jogi szabályozásának tekintetében meg kell még említeni az osztrák szakképzésre vonatkozó törvényt.⁷ Ez a törvény azt teszi lehetővé, hogy a szakképzésben részesülő felnőttek továbbtanulhassanak. Amennyiben a tanuló a törvényben meghatározott munkatapasztalatokat megszerezte, sem érettségire, sem szakvizsgára nincs szüksége egy szakmai főiskolába való jelentkezéshez. Azonban a törvény kiköti, hogy érettségi és szakvizsga nélkül csupán az adott szakterületre lehet jelentkezni.

Léteznek további törvények, melyek közvetetten érintettek a felnőttképzésben. Ilyen például a politikai képzést biztosító törvény, a szakmai kamarák létrehozásáról szóló törvény, az intézményi felnőttoktatásról szóló törvény, illetve a munkaerőpiac és a képzési politika összefüggését deklaráló törvény.⁸

Az osztrák felnőttképzés története – különös tekintettel a népfőiskolák kialakulására

Az osztrák felnőttképzési rendszer jogi és intézményi bemutatása után a történeti hátteret tárgyalom. Először a népfőiskolai hálózat kialakulását mutatom be az osztrák egyesületi formában megvalósuló felnőttképzés jellemzésével. Az általános felnőttképzés-történeti áttekintőt jelen dolgozatomban csak röviden tárgyalom, mivel nem erre koncentrálna a kutatásom. Azonban a későbbi fejezetekben sor kerül majd a bécsi népfőiskolák, azon belül is a 20. kerületi népfőiskola története, mely szervezésen kapcsolódik a kutatásomhoz.

„A felnőttképzés a mai értelmezésében Alsó-Ausztria és egész Ausztria-szerte a liberalizmus gyermekeként született meg.” (*Gutkas, 1987, 13. o.*) Az osztrák felnőttoktatás említésre méltó alapokkal a 19. század közepétől indult meg. Ekkor a társadalom minden csoportja számára megnyílt a képzésben való részvétel lehetősége, ami különösen az „alacsonyabb osztályba” tartozók számára jelentett sokat. Úgynevezett népképzési hullám indult útjára Ausztriában.

Az osztrák népfőiskolák később jelentek meg, a felnőttképzés viszont korábbi jelenség, hiszen már az 1870-es évektől regisztrálhatóak konkrét népművelési tevékenységek. Különböző politikai vagy gazdasági egyesületek folyamatosan szerveztek előadásokat, illetve létesítettek közkönyvtárakat. „Alsó-Ausztria és Bécs területein 1868 és 1881 között 56 kaszinó működött, ebből egy olvasó-egyesületnek nevezte meg a formáját.” (*Engelbrecht, 1968.332.0.*)

Adolf Kolping⁹ támogatásával 1871-ben Bodenben létre jött a Katolikus Társadalmi Egyesület. Ennek az egyesületi népművelési formának a jellegzetessége az volt, hogy a pap egy adott közösségben nemcsak lelki vezető, de „népi oktató” is. A bodeni egyesület többek között könyvelési és számviteli ismereteket is közvetített a tagjai felé. A 18. század végére több osztrák nagyvárosban is alakultak úgynevezett Kolping-házak, katolikus népképző egyesületek (*Engelbrecht, 1986*).

⁷ Bundesgesetz über die Fachhochschulstudiengänge BGBl. Nr. 340/1993 zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. BGBl. I Nr. 89/2007

⁸ Lásd: http://erwachsenenbildung.at/themen/eb/in_oesterreich/gesetze/weitere_gesetze.php

⁹ Adolf Kolping (1813-1865): szegény családban született, eredetileg cipésznek tanult. Érettségije után Münchenben és Bonnban folytatott teológiai tanulmányokat. Papként olyan egyetemek megalapításán fáradozott, ami szegény körülmények között élő fiataloknak ad tanulási lehetőséget, és lelki vezetéset. (*Feldmann, 2008*)

1867-től a mezőgazdasági kaszinók Ausztria-szerte gyarapodtak, először Emisben és Karntenben, majd Salzburgban, Steiermarkban és Tirolban, végül Vorarlbergben. Ezek a mezőgazdasági iskolák lehetőségeik szerinti témakörökben terjesztettek mezőgazdasági ismereteket, mint például a háziállattartásra vagy növénytermesztésre vonatkozóan. Ezeknek a kaszinóknak a népszerűségére utal, hogy 1888-ban több mint 1000 előadás került általuk megrendezésre (Engelbrecht, 1986).

1848-ban kialakult egy másik felnőttképző egyesületi forma: a Munkásegylet. Az egyesületet létrehozó mozgalom jelszava és egyben filozófiája a következő volt: „A művelődés a szabadság egyetlen forrása”. Érdekességnek számít, hogy az egyesület első éveiben Karl Marx két előadást is tartott. A képzési kínálat meglehetősen nagy volt,¹⁰ és a tanítás szigorú rendet követett (8-13 óra között volt oktatás). Ám az egyesület népszerűsége számokkal is nyomon követhető: a képzés első évében 169 előadást tartottak.¹¹ (Engelbrecht, 1986)

A népfőiskolák azzal a társadalmi igénnyel jöttek létre, hogy alakuljanak neutrális, párttól, vallástól és minden féle csoporttól független népművelő intézmények is, melyek népszerű, bárki számára „elérhető” előadásokat kínálnak. A legelső osztrák népfőiskolát 1885-ben alapították Kremsben. Ez a szervezet¹² akkor még közel sem olyan formában működött, mint a mai népfőiskolák. Inkább önművelődésre adott lehetőséget, a tervezett/szervezett képzést nagymértékben nélkülözte. (Gutkas, 1987) A Liberális Népképzési Egyesület Ausztria több pontján alakult. 1870-ben Steiermarkban,¹³ Felső-Ausztriában először Boden városában,¹⁴ majd 1872-ben Linzben¹⁵.

1884-ben rendezték meg az első Népművelési Napot Aussee városában. Ezután az eseményt Krems városába szervezték át, és ott már nem is egynapos, hanem hetes programot tartottak. (Engelbrecht, 1987)

1887-ben megalakult a népfőiskolák Alsó-Ausztriai központja, a későbbi Népfőiskolai Egyesület,¹⁶ ami a népművelés bécsi központja volt. Az iskola 1893-ra önállósult, és a továbbiakban Bécsi Népművelési Egyesületnek nevezte magát. (Filla, 2001) A népfőiskola kialakulásáról a bécsi népfőiskolákról szóló fejezetben fogok bővebben írni.

A népfőiskolákhoz szorosan kapcsolódik a bécsi Uránia, melyen megalapítása 1887-ben történt. Az Uránia, mint népművelő központ jelentős hatással volt a későbbiekben Steiermark, Alsó-Ausztria és Tirol művelődési politikájára. (Gutkas, 1987)

Az első esti népiskola – túlnyomó részben privat támogatással – a bécsi Ottakring Népotthonának épületében valósult meg 1905-ben. Az esti oktatás és effajta művelődési lehetőség kiemelkedő szerepet játszott a dolgozó felnőtt népréteg képzésében, és példaként szolgált egész Ausztriában. (Filla, 1991)

¹⁰ Számolás, német nyelv kezdőknek, történelem, földrajz, természettudomány, idegen nyelvek (francia, angol, olasz), szakmai ismeretek (kereskedelmi aritmetika, kereskedelmi könyvelés, levél és társalgási stílus, ökonómia, szép és gyorsírás)

¹¹ Az előadások közül 76 történelmi, 55 szociológiai, 23 természettudományi témakörből került ki.

¹² „Allgemeine niederösterreichische Volksbildungsvereine”

¹³ „Steiermärkischer Volksbildungsverein”

¹⁴ „Libera!-politische Verein”

¹⁵ „Oberösterreichischen Volksbildungsverein”

¹⁶ „Zweigverein Wien und Umgebung des Allgemeinen niederösterreichischen Volksbildungsvereines”,

Az osztrák népfőiskolák céljának pontos megfogalmazásában nagy szerepe volt Aladar Pfnissnek¹⁷. Az ő képzéseméleti megfontolásai tisztázták a népfőiskolák alapelveit, és gyakoroltak a megfogalmazásukra jelentős hatást. A népfőiskolák szerepe az egyik oldalról az egyéniség és a személyiség létrehozása, illetve fejlesztése általános, munkaerőpiaci képzések által, azért, hogy az ember sikereket érjen el a mindennapokban és a munka világában. Ehhez nyújt a népfőiskola orientációs segítséget, aktuális információkat, lehetőséget a tudás és képességek tágítására, akár egy új képzési tartalom elsajátításával. (Brugger, 1992)

Másrésről a népfőiskolák valódi társadalmi-demokratikus funkciót is betöltenek. Ugyanis kiállnak amellett, hogy a tudás szélesítése társadalmi fejlődéssel jár, illetve kritikus reflexió nyilvánítására tesz képessé. A népfőiskolák feladata érzékenyen fordulni a megjelenő célcsoportok felé, és felfedezni az új problémákat.

Nem utolsó sorban, a népfőiskolák szerepet játszanak abban, hogy az emberek személyes és szakmai kompetenciájukon keresztül betekintést nyerjenek a társadalmi összefüggésekbe, és részesüljenek annak fejlődésében. A népfőiskolák legfontosabb jelszavai: nyitottság, szabad döntés, változatosság, szabadság és függetlenség. Ezeket az elveket próbálja meg érvényesíteni minden népfőiskola a képzése során. (Brugger, 1992)

A jelenlegi osztrák népfőiskolai rendszer intézményi és strukturális szempontból¹⁸

1990 júliusában összesen 267 népfőiskola volt Ausztriában, és ez a szám 1991-ben 276-ra nőtt – közülük több kiegészítő intézménnyel is rendelkezik. (Filla, Leichtenmüller, Pfniss, 1985) A népfőiskolák vidéki egyesületekbe szerveződnek, és közösen tartoznak a központi, országos egyesület alá, melyet Osztrák Népfőiskolai Szövetségnek (VÖV) hívnak. Az Osztrák Népfőiskolai Szövetség a múlt századi fejlődés eredményeként jött létre. „1946-ra a három legjelentősebb bécsi képzőintézmény (Uránia, Margaret-i Bécsi Népművelési Egyesület és az Ottakring-i Népotthon) mellé egyre több kerületben alapítottak új Népfőiskolákat.” (Filla, Leichtenmüller, Pfniss, 1985.9.0.) Az Osztrák Népfőiskolai Szövetséget nem sokkal később alapították 1950-ben, a sokasodó bécsi népfőiskolai hálózat koordinálására. A mai napig azzal foglalkozik, hogy a képzési tevékenységek átfogó elemeit dolgozza ki, ugyanakkor hasznos tanári kézikönyvek és szakanyagok kiadását végzi. Wilhelm Filla így fogalmazza meg az Osztrák Népfőiskolai Szövetség pedagógiai programját: „intenzív segítség a népfőiskoláknak az alkalmazottaikon keresztül egy tervszerű, a Szövetség által támogatott tapasztalatcsere segítségével.” (Filla 1991. 122.o.)

Bár a népfőiskolák nem állami hatáskörbe tartozó képző intézmények, az iskolák és az egyetemek mellett a harmadik legfontosabb képzőhelynek számítanak. A népfőiskolák mindenkori formája egyesület, mely rendszeresen megválasztott kuratóriummal működik a népfőiskolai vezetőség mellett. A népfőiskolák alapvetően két forrásból finanszírozzák a tevékenységüket: egyrészt a kurzusok és előadások jövedelméből, másrészt támogatásokból. Az utóbbi sajátos finanszírozási forma képzési területen igazán magas, általá-

¹⁷ Aladar Pfniss (1919-1992): A Graz-i Munkaügyi Hivatal vezetője volt 1957-1981 között. Munkássága során kiemelten foglalkozott a másnemzetiségű, betelepült polgárok, a társadalom peremén élők megfelelő szakmai képezésének támogatásával. (Graber, 2004)

¹⁸ Lásd: Wilhelm Filla, Erich Leichtenmüller, Aladar Pfniss (1985): *Bildung für a He*; Brugger Elisabeth (1992): *Unterricht in der Volkshochschule*

ban az összevétel kétharmadát teszi ki. Főként az Oktatási és Művészeti Minisztérium támogatja a népfőiskolákat, ezenkívül az állam és a közösség részt vesz a finanszírozásban. Tartományonként erősen változik, hogy a Dolgozók és Alkalmazottak Kamarája mennyire támogatja a népfőiskolákat. Az effajta finansziális segítséget elegek arra, hogy a népfőiskolák működtetési és személyi költségeit lefedjék. Ezenkívül vannak még magánadományozók, akik kisebb összegekkel járulnak hozzá az intézmények fenntartásához. (Brugger, 1992)

Leginkább Bécsben találhatók külön-intézmények, illetve Népfőiskolák speciális tevékenységgel. Ilyen például a Művészeti Népfőiskola (Bécs), Művészeti és Népművelési Társaság (Bécs), Kis Galéria (Bécs), Rudolfsheim Népfőiskola és Képzőcentrum (Bécs). Uránia (Bécs), Bécsi Planetárium, Zsidó Felnőttképzési Intézet (Bécs), Horváth Köztársasági Népfőiskola (Eisenstadt), A Magyar Nyelv és Kultúra Népfőiskolája (Oberwart/Burgenland). A Bécsi Uránia és Margareten-i Népfőiskola (Bécs) közösen üzemeltet egy állandó programkínálattal működő mozit, amit „Filmcasino”-ként¹⁹ ismernek. (Brugger, 1992)

1987 óta Bécsben található a Népfőiskolák Történeti Egyesülete. Az évente megjelenő kiadványokból, vezetőségi ülésekből, és képanyagokból, szakkönyvekből Népfőiskolai Archívum is működik, melynek látogatása előre megbeszélt időpont-egyeztetéssel bárki számára megvalósítható. (Brugger, 1992)

A népfőiskolák különböző intervallumban szervezik képzéseiket. Ennek megfelelően találhatunk esti tagozatos Népfőiskolákat, délutáni és esti képzéseket, akárcsak egész napos oktatást kínáló intézményeket. Sokáig nagymértékben a nagy múltú hagyományokra visszatekintő esti tagozatos népfőiskolák voltak jellemzőek, ma azonban az egész napos képzés a legnépszerűbb oktatás-szervezési forma. (Filla, Leichtenmüller, Pfniss, 1985)

A népfőiskolák népszerűségének ellentmondani látszik, hogy kevés intézménynek van saját képzőközpontja, ahol az oktatás és az adminisztráció folyik. Gyakran iskolákat, közösségi házakat, kulturális központokat, vagy a városháza termeit bérlik ki. Az oktatás-szervezési, adminisztratív feladatok is az esetek felében ilyen helyeken, vagy magán telephelyeken valósulnak meg. Ez a jelenség a népfőiskolák nehéz anyagi helyzetéből adódik, hiszen bár komoly erőt jelentenek a képzési piacon, a kurzusok és előadások árait alacsonyan tartják – azért, hogy a régi népfőiskolai hagyományok nyomdokaiban járva, a (tovább) tanulás minél nagyobb tömegek számára elérhető legyen. (Filla, Leichtenmüller, Pfniss 1985)

A népfőiskolai feladatkörök főállásban, mellékállásban vagy díjazás nélküli foglalkoztatásban (például önkéntes vagy gyakornok) kerülnek betöltésre. Az oktatók száma jelentősen több, mint az alkalmi meghívott előadók száma. Az előadók és oktatók nem kapnak társadalombiztosítást, de baleset esetén természetesen ellátásban részesülnek. A díjazásukért saját felelősségükre kell adózniuk. A népfőiskolák vezetősége szintén vagy teljes állásban foglalkoztatott (számuk nem haladja meg az összes dolgozó 10%-át), vagy másodállásban. Akadnak köztük is olyanok, akik díjazás nélkül látják el feladatkörüket. Azonban bármely módon is legyenek foglalkoztatva, a vezetőség tagjainak jelentős része (nagyjából 60%) képzett tanár illetve oktató. (Brugger, 1992)

¹⁹ „Filmcasino”: Bécsben ma is működő kulturális központ. Címe: Magaretenstraise 78 1050 Wien
Bővebben lásd: www.filmcasino.at

A bécsi népfőiskolák bemutatása

A bécsi népfőiskolák kialakulása

A népfőiskolák történetének felvázolásakor már írtam az Urániáról, most azonban azt fogom tárgyalni, hogyan lett mindössze három népfőiskolából – melynek egyik tagja az Uránia – egy egész népfőiskolai hálózat az osztrák fővárosban.

„A nép- és munkásképző egyesületek központi tevékenysége egészen a 19. század végéig csupán a Könyvtárak és dolgozói Archívumok létesítése, illetve működtetésével merült ki.” (Stifter, 2005.35.o.) A képzőintézmények először 1887. január 22-én jelentkeznek. Akkoriban a Monarchia metropoliszában, Bécsben egy egyedülálló jelenség hívta fel magára a figyelmet: megalakult a Bécsi és Alsó-Ausztriai Népművelési Egyesület²⁰. Ez az intézmény a későbbiekben csupán Népművelési Egyesületként szerepel, és egyike a három legelső népfőiskolának. Ahogy a második bécsi népfőiskola, az Uránia, úgy ekkor még ez a népfőiskola sem mutatta azokat a jellegzetességeket, amik később a népfőiskolákat egyedivé tették. 1893-ban a Bécsi Népművelési Egyesület az Alsó- Ausztriai Ipari Egyesület bécsi Intézményébe költözött, és tevékenységük egy úgynevezett Ipari Klub²¹ létrehozásával bővült. (Filla, 1991)

1897-re a bécsi Uránia a város második legnagyobb képző központjává fejlődött ki – még a századforduló előtt. Az Uránia kezdetben üzleti vállalkozásnak indult, majd a későbbiekben egy szindikátus épült rá, szintén az Alsó-Ausztriai Ipari Egyesület támogatásával. Azonban hamarosan gazdasági problémák jelentkeztek, így a szindikátus egyesületi formára cserélte magát Bécsi Uránia néven, és az Alsó-Ausztriai Ipari Egyesület elvesztette a hatalmát az intézetben.²²

1901 a változás éve volt, mert a Bécsi Uránia életre hívta az első hagyományos népfőiskolát, s ezzel a harmadik hivatalos népfőiskolát a városban. Habár az Ottakring kerületében található népfőiskola alapítása sikeresnek bizonyult, a népfőiskola, mint elnevezés meglehetősen egyetemi oktatást kritizálóan hatott a munkások szemében, így az intézmény a Népotthon (Volksheim) nevet kellett, hogy viselje. (Filla, 1991.31.o.) Ez a kezdetben három népfőiskola nemcsak a munkások számára nyújtottak képzési lehetőséget, hanem 1895-től olyan népi egyetemi előadások megszervezésével is foglalkoztak, amelyeket egyetemi szinten tartottak. Megvalósításukban nagy szerepet játszott Ludo Moritz Hartmann²³ és Emil Reich²⁴ professzor. A Népfőiskolák mindenkori tudományos orientációjuk mellett erősen demokratikus elveket vallottak, és nyitottak voltak a szociáldemokráta munkásmozgalmak irányába.

²⁰ „Zweigverein Wien und Umgebung des Allgemeinen niederösterreichische Volksbildungsvereines'

²¹ Ipari klub: Ipari dolgozók számára szervezett művelődési illetve kulturális program

²² Ipari Egyesület: Ipari dolgozók érdekvéonyesítő szakszervezete

²³ Ludo Moritz Hartmann (1865-1924): Az első világháború utáni osztrák felnőttképzés egyik legjelentősebb alakja, szerep volt népszerű előadássorozatok szervezésében, a nők képzésében. Az ő munkájának nagyban köszönhető, hogy az 1920-as évekre a bécsi felnőttképzés nemzetközileg is elismert színvonalat ért el. (Fellner, 1985)

²⁴ Emil Reich (1864-1940): A bécsi egyetemen tanult közgazdaságtant, történelmet és esztétikát. 22 évesen filozófia doktora lett, 1904-ben pedig egyetemi docens. Mint műkritikus szerzett jó hírnevet magának. Azt vallotta, hogy a tudomány eredményeit szélese körben kell terjeszteni, és támogatni, hogy a tudás a munkás réteg számára elérhetőbb legyen. (Stifter, 1992)

Az osztrák népfőiskolák nagyvárosi jelenségnek számítanak. A népfőiskolák a polgárok társadalmi kezdeményezéséből alakultak ki, ami nagy szintű rugalmasságot kölcsönöz nekik, így sokféle és széles kurzuspalettát tudnak felmutatni. A népfőiskolák alapításában évtizedeken keresztül mérvadó szerepe volt a polgárság közösségi erejének.

A mai Margaret-i népfőiskola elő-intézménye, a Bécsi Népművelési Egyesület is hatékonyan működött, melyben évtizedeken keresztül a művészettörténész Eduárd Leischingnek²⁵ volt nagy szerepe. (*Sturm, 1987*)

Az Uránia uralta a bécsi egyesületi életet, amit személyiségével és szakmai ráteremtésével Ludwig Koeßler²⁶ alapozott meg. A Monarchia idején az Uránia a nemesség támogatását élvezte. (*Sturm, 1987*)

A három legnagyobb népfőiskola közösen épített egy képző központot. „1905. november 5-én megnyílt az intézet a mai Ludo-Hartmann téren (amit a költő Alfons Petzold²⁷ a *száz ablak házának* nevezett)- Európa szerte az első esti tagozatos népfőiskolai épület.” (*Filla, 1991, 33. o.*) Néhány évvel később az Uránia felkérte az ismert szlovén építész, Max Fabianit²⁸, hogy tervezzen számára épületet a mai Julius-Raab térre. Az épületet nagy nyilvánosság előtt ünnepélyesen avatták fel, és a mai napig is itt található az Uránia. Ezek után a Népművelési Egyesület szintén kivette a részét az építkezésből. 1909-ben nyílt meg az intézetük első szárnya, a teljes épület pedig 1911-re készült el a Stöbergasse-n. Az új népfőiskolai épületek üzembe helyezésével a képzési kínálat is szélesült. A saját épületekkel rendelkező népfőiskolák változatos kulturális programokat is tudtak rendezni. A Népművelési Egyesület fejlesztette a képzési munkáját, különböző helyen tartott előadásokat, és célcsoport-orientált könyvtárat hozott létre. Ludo Hartmann szorgalmazására az előadásokat tematikusan összehangolták egymással, előadássorozatokat hozva létre. Ludo Hartmann századeleji történész és népképző munkássága komoly nyomott hagyott a bécsi felnőttképzésben: „Legfőképpen az a személy volt, aki a hervadó Monarchiában a modern népképzést tartotta a legfőbb célnak: az önálló gondolkodás megtanulását.” (*Filla, Judy, Kniller-Lux, 1992. 68. o.*) A képzési paletta kiterjedt mind a tudományos tudás, mind a képességek és kompetenciák szélesítésére, így művelődési lehetőséget biztosított nemcsak tudományos és szakmai területen, hanem kreatív és szabadidős tevékenységek terén is.

²⁵ Eduárd Leisching (1858-1938): művészetszerető protestáns család gyerekeként került Bécsbe, ahol 1884-ben szerzett diplomát. Pályafutása az Ipari és Művészeti Múzeum igazgatója posztjával teljesedett ki. Kezdeményezte a bécsi Polycollege megalapítását. Számos értelmiségit nyert meg a népművelés ügyéhez. (*Stifter, 1992*)

²⁶ Ludwig Koeßler (1861-1927): Grazban, Heidelbergben és Bécsben tanult jogot. Kezdetben ügyvédként dolgozott, aztán az Uránia vezetője lett 1899-től. Személyes költségén vezette át az Urániát a kezdeti nehézségeken. Vállalkozó típus volt, aki felismerte a lehetőségeket az új médiumokban vagy a modern képzési technológiákban. (*Stifter, 1992*)

²⁷ Alfons Petzold (1882-1923): Egy munkás fiaként született, szociáldemokrata családba. Nehéz anyagi helyzete miatt gyakornokként kezdte meg a munkáját. Társalapítójává vált az „Ikarus klubok” nevű programnak, mely baráti társaságok vita színhelye volt különböző tudományos, politikai, illetve kulturális kérdésekben. Folyamatosan megjelent az irodalmi pályán is regényével, illetve verses kötetével. Műveiben szociális, vallási kérdések kerülnek elő a misztika és a panteizmus nyomán. (*Griesmayer, 1983*)

²⁸ Max Fabiani (1865-1962): A szlovén származású építész tanulmányai befejeztével a bécsi Technikai Egyetemen dolgozott. Főbb művei: Gutenberg-emlékmű (1900), Artaria-ház (1902), Portois & Fix Ungargasse kereskedelmi ház (1897). (*Bischoff, 1997*)

Bécsben a Népotthon és a Népművelési Egyesület ezekkel párhuzamosan fejlesztette a munkások képzését is. Így a népfőiskolák nagy tömegek képzői lettek, hiszen ezen a munkaterületen a képzésre, mint funkcióra koncentráltak. A népfőiskolák függetlennek tartották magukat, a munkások képzése azonban nemcsak az ő nevékhöz fűződött. A népfőiskolákban folyó munkásképzés a tudományos szaktudás elsajátításán, és az állampolgári kultúra művelésének igényén alapult. Igaz, a népfőiskolák – és különösen a Népotthon – sok munkásképzést bonyolítottak, a munkásmozgalmi ideák áramából csupán a marxizmus egy speciális válfájára²⁹ voltak nyitottak. (Filla, 1991.34.0.)

Bécsi népfőiskolák napjainkban – a statisztika tükrében

Az összegyűjtött statisztikai adatok által képet kaphatunk a bécsi felnőttképzés népfőiskolákban megvalósuló aktivitásáról, valamint az egyesületek működéséről és társadalmi szerepéről.³⁰

Napjainkban a Bécsi Népművelési Szövetség Bécsi Népfőiskolai Kft-ként üzemel, és irányítja a bécsi népfőiskolai képzéseket. Az intézmények többnyire a profitból tartják fenn magukat, a képzéseket egész napos felosztásban szervezik. Az adminisztráció és a képzés vagy iskolaépületben, vagy pedig magán helyiségekben folyik. Jelenleg 2288 női, és 1088 férfi kurzusvezető van alkalmazásban. Az oktatási munkákat teljes állásban 50 nő és 41 férfi végzi, részmunkaidőben 45 nő és 15 férfi. Ezek közül felsőfokú végzettséggel rendelkezik 75 nő és 26 férfi, érettségivel pedig 4 nő és 3 férfi. Egyéb végzettségűnek számít 16 nő és 7 férfi oktatói alkalmazott. Az adminisztratív munkákat teljes munkaidőben 113 nő és 12 férfi végzi. Részmunkaidőben dolgozik: 69 nő és 6 férfi.³¹ Jelenleg Bécsben 24 népfőiskolai intézmény található.³²

A jelentős fejlődést a meghirdetett kurzusok számainak tükrében lehet nyomon követni. Míg az 1950/1951 tanévben mindössze 3.916 kurzust tartottak, addig 2008/2009-ben ugyanez a szám már 47.648 volt. A meghirdetett kurzusok ugrásszerű növekedése csupán egy évtized alatt következett be: 1950 és 1960 között csaknem a duplájára nőttek. Hasonló növekedés figyelhető meg a résztvevők számában, ami 91.433-ról 460.954-re emelkedett az elmúlt több mint 50 évben. A szélesedő kurzusrepertoár tehát a résztvevők sokaságát is magával hozta. (Vater, Zwielehner, 2010)

²⁹ „Austro Konzeption”= osztrák megközelítés

³⁰ Az adatok forrásai: Osztrák felnőttképzési honlap: http://www.adulteducation.at/de/struktur/strukturanalyse/aktuell/landesverband/9/Osztrák_népfőiskolai_honlap:

<http://www.vhs.at/volkshochschulen.html> Népfőiskolai teljesítmény jelentés:

Stefan Vater, Péter Zwielehner (2010): *Statisztikai beszámoló 2010- a 2008/2009-es évről*.

³¹ Lásd bővebben: Népfőiskolai teljesítmény jelentés:

Stefan Vater, Péter Zwielehner (2010): *Statisztikai beszámoló 2010- a 2008/2009-es évről*.

³² A jelenleg népfőiskolai intézmények listája a következő: Bécsi Népfőiskolai Kft., Astronomie Wien, Zsidó Felnőttképző Intézet, Landstrasse-i Népfőiskola, Film Kollégium, Népfőiskola „Pollycolly-college”, Nyugat-bécsi Népfőiskola, Művészeti Népfőiskola, Rosa Mayreder Kollégium, Alsergrund-i Währing-i Döblingi Népfőiskola, Bécsi Környezetvédelmi Szolgáltató, Favoriten-i Népfőiskola, Simmering-i Népfőiskola, Miedling-i Népfőiskola, Hietzing-i Népfőiskola, Lebontási és Újrahasznosítást Központ, Penzing-i Népfőiskola, Népfőiskola „Rudolfshaim-Fünfhaus”, Bécsi Uránia, Brigittenu-i Népfőiskola, Floridsdorf-i Népfőiskola, Osztrák Népfőiskolai Archivum, Ottankring-i Hernals-i Népfőiskola, Donaustadt-i Népfőiskola, Liesing-i Népfőiskola.

Érdekes eredmények születtek a résztvevők nemi eloszlásának tekintetében. Az 1950-ben 40% férfi résztvevő a 2008/2009-es kurzusokon 23%-ra csökkent. Ellenben a női tanulók száma nőtt 60%-ról 77%-ra. Szintén figyelemreméltó adat az is, hogy az egyszeri előadások száma mit sem változott az elmúlt ötven években. Nagyjából 7.000 megrendezett alkalmi előadást regisztráltak. A látogatók száma azonban jelentősen visszaesett. Míg az 1950/1951-es tanévben 1.434.722 látogatót számláltak, addig a 2008/2009-es vendégek száma mindössze 223.179. Ez a jelentős csökkenés jól megfigyelhetően az ezredforduló körüli évtizedekhez köthető, és azóta is tart. A számokból nem derül ki, hogy mi lehet az oka az érdeklődés csökkenésének. Vajon ez a jelenség azt jelentené, hogy a népfőiskolák vesztenek a népszerűségükből? Vagy egyszerűen a piaci körülmények és a képzési kínálatok sokasága tereli el a látogatók nagy részét a népfőiskolai intézményektől?³³

A 2010-es kutatási anyagból összeállított táblázat szerint meghirdetett kurzusok hét fajtába sorolhatóak: társadalom és kultúra, második esély képzései, természettudomány és technika, szakmai, nyelvi, kreatív és alkotó, egészség és sport. Az 1990/1991-es évben a legtöbben (29,5%) egészség, illetve sport témájú kurzusokra jelentkeztek. Ebben az évben ezeknek a kurzusoknak a részvételi aránya megelőzte a nyelvi képzéseket (28,1%). A 2008/2009-es évig a nyelvi kurzusok iránti érdeklődés stagnálást mutat, ellenben az egészség és sport kurzusok népszerűsége láthatóan megugrott: a 2008/2009-es években a népfőiskolai képzésben résztvevők 40,7%-a ilyen típusú kurzus mellett döntött.³⁴ Vajon oka lehet ennek az egészség, mint fogalom társadalomban betöltött szerepe? Lehetséges-e, hogy a nyelvi kurzusokon való erős részvétel egységessége pedig annak a stabil munkaerő-piaci igénynek következménye, ami a nyelvtudás szükségességét hangsúlyozza?

A 2008/2009-es tanévben a résztvevők társadalmi csoportok szerinti eloszlása a a következőképpen alakult: 5,4% volt munkáltató, 45,7% munkavállaló, 3,5% független, 9,9% tanuló, 2,3% hallgató, 9,6% háztartásbeli, 13 % nyugdíjas. A bécsi népfőiskolákra jellemző ezt az országos átlag, szintén a munkavállalók vettek részt legtöbben (49%) a népfőiskolák kurzusain. Vidéken valamivel több nyugdíjas és háztartásbeli vesz részt képzésben. Bécsben a tanulók 8,2%-a háztartásbeli volt, addig Vorarlbergben ez a szám meghaladta a 20%-ot.

Ugyancsak érdekes adatokat mutat a résztvevők korcsoportos eloszlása. Eszerint a 15 évestől fiatalabb résztvevők adják a népfőiskolai képzések 9%-át, a 15-19 év közöttiek csupán csak 3,8%-át. Ennek oka a sokszínű és változatos gyerekprogramokban keresendő, amiket a népfőiskolák népszerűségük miatt hirdetnek meg. De még a gyerekeknél is többen vannak a 20-29 év közöttiek – ők teszik ki a résztvevők 14,1%-át. Szinte ugyanilyen arányban (14,5%) jelennek meg az 50-59 év közöttiek. A nyugdíjasok alacsony részvételi számához hasonlóan alakul a korcsoportos eloszlást mutató adat, mely szerint: a 60-69 év közöttiek mindössze 12,4%-ban vannak jelen, és egészen kis számban (4,5%) jelennek meg a 70 év felettek. Ami azonban elgondolkasztó, hogy még ők is többen vannak, mint a 15-19 közöttiek. Vajon mi lehet az oka annak, hogy a tinédzsereket nem

³³ Lásd 2. sz. melléklet: Népfőiskolai tanulók részvétele, illetve érdeklődői megjelenés a kurzusokon és egyszeri előadásokon 1950/51-es évtől

³⁴ Lásd 3. sz. melléklet: Osztrák népfőiskolai tanulók részvétele a különböző tudományágak szerint meghirdetett kurzusokon 1990/91 és 2006/07 és 2008/09 tanévekben

³⁵ Lásd 4. sz. melléklet: A népfőiskolai hallgatók társadalmi csoportok szerinti megoszlása összevetve a népesség 2008/09-es adataival

vonzák a népfőiskolák? A képzési kínálat nem megfelelő, vagy a fiatalok beállítódása az oka ennek a csekély részvételnek? Mi lehet az oka annak, hogy a legjobban a dolgozó korban lévő korosztály képviselteti magát? A 40-49 évesek 20,5%-ot tesznek ki a népfőiskolák képzési résztvevői közül.³⁶

A tanárok számát tekintve nem meglepő módon a legtöbb oktató (8.982) Bécsben dolgozik. Ez az országban található összes foglalkoztatott tanár 42,3%-a. A legkevesebb tanár (1,7%) Burgenlandban tevékenykedik.³⁷

Filep Gergő felvétele

³⁶ Lásd. 6. sz. melléklet: A népfőiskolai hallgatók korcsoportos megoszlása a népesség 2008/09-es adataival összevetve

³⁷ Lásd 7. sz. melléklet: A népfőiskolai tanárok számának tartományi megoszlása 2008/09 és 2007/08 összeállításában

Nyár, ősz, tél... és hát tavasz

Nyár volt amikor megérkeztem Dániába, a nordfyn-i népfőiskolára. Kivételes nyár volt, s nem azért mert én megérkeztem. Nyilván mondhatnám, hogy miattam, ügyetlenül derűs és modoros volna, de a helyzet sajnos nem volt ennyire szép. Dánia egy nagyon száraz nyarat élt meg 2018-ban, ami rengeteg kárt okozott a mezőgazdaságnak és az állattenyésztésnek. Hogy ez miért is tűnik fontosnak, így a globális felmelegedés kelletlen közepén, miközben több helyről az évszázad legmelegebb nyaráról hallunk, szokatlan szárazságról és a média végtelenül ügyetlen, leegyszerűsített és buta tudósításairól (van kivétel, de a nagy közönséghez sajnos nem ez jut el). Van miről beszélni, van miről írni, s nem csak azért mert a fenntarthatóságról, a globális jövőről tanultunk.

Már a kezdet is nagyon kedves volt számomra: az nagyon jól eső volt, hogy lehetőséget kaptam egy népfőiskolán tanulni. És hozzá teszem, álmodni sem mertem volna ezekről az élményekről. Olvastam élménybeszámolót a népfőiskoláról. Próbáltam felkészülni: olvastam Grundtvigról, a szellemiségéről, a hozzáállásáról, életútjáról, ami már önmagában inspiráló volt.

Az elutazás előtti napokban történt, barátokkal beültünk kávézni és a kávétejszín csomagolásán egy Dán város jelent meg. Nagyon jó jelnek vettem, és nagyon különlegesnek is... A többiekén sem Dán város, sem egyéb jelentőségteljes község nem volt látható. Aztán megérkeztem az iskolába és... és valami nagyon szép és nagyon emberi történet részese lehettem.

Kellett pár hét mire ráéreztem az iskola ritmusára. A magyar oktatási rendszerben eltöltött sok év után megérteni és megtapasztalni, hogy a tanulás nem csak feszültség, teher és nyomás lehet. Egyrészt felszabadító volt, másrészt szomorú, hogy ezt 17 év alatt, hogy nem sikerült idehaza megélni. Hozzáteszem, nem bántásnak szánom és nem kritikának! Nem hiszek a mások bántásában... Szerencsés volna, ha építkezni tudna a magyar oktatás a többi rendszerből. S most nyugodt szívvel írom le, hogy van mit tanulni és van kitől – és ez jó!

Fontosnak tartom azt is megjegyezni az olvasó számára, hogy igyekszem tudatában lenni a társadalmak történelmi, szociális, gazdasági és megannyi eltérésnek, különbözőségnek. Nem szeretném felszínesen összehasonlítani a két oktatási rendszert, ami a múltból építkezik, a múlton épül. De azt nagyon nehéz szívvel állapítottam meg, hogy idehaza mennyire túl vannak terhelve a tanárok (ahogy az egész társadalom, a hétköznapok, a múlt), úgy, hogy közben rengeteg emberséget és törődést kaptam a hazai oktatási rendszerben is! És nem azért mert különleges kis fiú lettem volna... Sőt. Elég egyszerű és szürke tanulóként, átlagos tanulmányi eredményekkel a hátam mögött, sem magamat, sem mást nem áltatnék. Itt inkább arra gondolok, hogy a magyar társadalom és fiatalság nincs tudatában annak, hogy az oktatásban mást is kapunk, nem csak házi feladatot: nem becsülik az embert! S azt meg végtelenül szomorúnak tartom, hogy szokás/divat szidni az iskolát... Ahogy korábban is írtam, ez nem bántás, ez nem kritika, inkább csak egy halk, szomorú megjegyzés. Szomorú, hogy nem látják az emberek, diákok, szülők az emberséget.

Azt is kiemelném, hogy az egyik dán diák, aki már az ötvenes éveit tapossa (igen, diák, és igen, 50 éves elmúlt) megjegyezte, a Nordfyn népfőiskola Dániában is különleges. Adta magát a kérdés: miért? Ennyire sokszínű diákközösség ritkán találkozhat egymással. Csak az én „osztályomban” kilenc nemzet diákjai tanultak. Továbbá ott vannak a testi és szellemi fogyatékkal élők. A szociális problémákkal küzdő diákokról nem is beszélve.

Ez az utóbbi bekezdés, s a korábbi befejezése, valahogy, szépen cseng össze. Emberség, sokszínű, sok irányú életutak. Ahogyan ez a kettő összefonódik, ahogyan az emberség fel és megemeli a diákot – sokrétűen törődnek az emberekkel. Mindez egy olyan tanári közösség odaadó figyelme alatt, amely a népfőiskola egy nagyon fontos dimenzióját adja meg. Azt a biztonságos szerető környezetet, amely annyira nagy teret ad nevetésnek, fejlődésnek, szeretetnek és tanulásnak.

Inspiráló. Pontos és tiszta gondolkodás. Ezek is mind jelen voltak, ahogy a szeretet és törődés is. Több diáknál látható volt, hogy küzdenek értük! Sajnos akadt persze olyan is, aki nem értékelte, nem tudta értékelni. Viszont azokban az esetekben is küzdöttek a diákokért, meghallgatták őket, átbeszélték velük a problémákat, s ha úgy látták, akkor a diák új esélyt kapott. És hát, olyanra is volt példa, hogy valakinek egyszerűen nem sikerült beilleszkednie. S igen, köszönés nélkül távozott. Nem szeretnék életutakat beemelni, megosztani. Valahol illetlen és udvariatlan volna vele/velük szemben. De azt leírhatom, hogy több életút is meglepett, megdöbbenett és elszomorított. Megbántott, magára hagyott embereket mindig szomorú dolog látni és hallgatni. Azzal együtt, hogy lehet velük törődni, beszélgetni, felvidítani. Jó látni a másikon, hogy értékeli a törődést, a figyelmet! Jó látni a mosolygós arcokat, hallani a felszabadult nevetést. Mert vidáman jobban megy a tanulás! Jó dolog segíteni és hozzátenni valamit a másik ember életéhez – nevetve és/vagy törődve.

Jó volt látni ezeket az emberi történeteket, és a részévé válni, még ha csak egy rövid időre is: Egyébként hónapokkal később ezért volt nehéz elhagyni őket. Hiányzik majd a mindennapokból a kedvességük, a szerethetőségük, az a kapcsolat, ami kialakult közöttünk. Azzal együtt, hogy néha nagyon fárasztó tudott lenni, a napi 18 óra angol nyelven történő beszélgetés, gondolkodás, koncentráció, érdeemben odafigyelés egymásra, a mondottakra, s az odagondolt dolgokra.

És nagyon jó volt a nyitottság is, ahogyan a tanárok fogadták az ötleteket! Amikor a magyar kultúráról tartottam előadást, volt egy olyan ötletem is, hogy legyen azon a napon magyaros vacsora... És igent mondtak rá, lelkesen és örömmel!

Tényleg nem szeretném az olvasóban azt az érzetet kelteni, hogy Dánia egy csodaország. Nem az országról írok, hanem erről az iskoláról, ami egy különleges és speciális intézmény.

Azt hiszem szerencsém volt azzal is, hogy értettem: amennyi energiát a diák belefektet, azt többszörösen kapja vissza. Talán azzal is szerencsém volt/van, hogy szeretek adni, törődni a másikkal, sokat is mosolyogtak rajtam a többiek, jó értelemben. Az is kifejező lehet ezzel az iskolával kapcsolatban, hogy „neverland”-nak becéztem. Ilyen hely nincs akárhol. Azt hiszem Dániában sem. És igen, nagyon sok múltott a tanárokon, és igen, valószínűleg szerencsém volt velük!